

DUURZAAMHEID & NATUUR

NATUURDAGBOEK
6 januari 2016

Zuinig zijn op kleine zwanen

In oktober zijn ze uit het noordoosten aan komen vliegen. Ze streken neer op het Lauwersmeer, het IJsselmeer en de Randmeren om eens lekker fonteinkruiden te eten. Onderweg uit hun broedgebied in Noord-Rusland deden ze dat ook op diverse wateren langs en in de Oostzee. De zaden van fonteinkruiden zijn vaak nog intact als ze uitgepoept worden. Die ontkiemen soms en zo verspreiden en verbouwen kleine zwanen hun eigen voedsel langs hun trekroute.

Na verloop van tijd raken de fonteinkruiden op. Intussen zijn de suikerbieten geogst en schakelen de zwanen over op bietenresten. Als die ondergeploegd zijn, wijken ze uit naar andere gewassen: wintergraan bijvoorbeeld, of gras. Het niet omploegen van suikerbieten voorkomt dus schade in andere gewassen. Dit is in Vlaanderen uitgeprobeerd en blijkt te werken. Het niet-ploegen scheelt bovendien tijd en brandstof.

Soms verlaten kleine zwanen de bietenvelden voor wat afwisseling. Ze nemen bijvoorbeeld een graaspauze op weilanden of wintergranen. Dat kan oogstschade betekenen, maar soms worden akkers vooral ingezaaid om de grond vast te houden, die anders zou wegwaaien, en daar kan gegraas van zwanen (of ganzen) geen kwaad.

Kleine zwanen zwermen tijdens de winter uit over de akkers van vooral de provincie Groningen, de Wieringermeer, Texel, Flevoland en Zeeland. En over de weilanden van Noord-Friesland, de Eempolders/Arkemheen en het rivierengebied.

Het gaat slecht met de kleine zwanen. Twintig jaar geleden overwinterden er soms wel tienduizend in Nederland; bijna de helft van de geschatte wereldpopulatie. Twee winters geleden waren dat er 6400 en vorig jaar nog maar 5500. Hun afname kan het gevolg zijn van slechte broedseizoenen op de Noord-Russische toendra, waar sneeuw, verstoring en vervuiling wellicht problemen veroorzaken. Tijdens hun reis door Oost-Europa worden de zwanen bejaagd. Het landgebruik daar is ook veranderd. Sommige landbouwgronden zijn verwilderd, andere worden juist intensiever beboerd.

Laten we die paar schoonheden die 's winters bij ons aankloppen gastvrij onthalen.

Koos Dijksterhuis

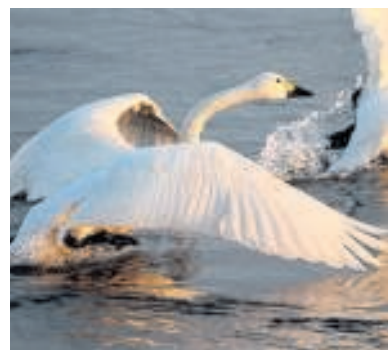

FOTO KOOS DANSEN

ANTIVRIES Strooiwagens die in plaats van zout, zilt sap strooien. Sap geperst uit het gras dat in de zomer nog naast de weg groeide. De provincie Noord-Holland onderzoekt met TU Delft de mogelijkheden.

tekst **Marianne Wilschut**

Grassap, het groene strooizout

Het is op deze zachte winterdag rustig op het steunpunt Hoofddorp, een van de elf verzamelpunten van strooiwagens van de provincie Noord-Holland. Alle bakken met strooizout die op speciale vrachtwagens kunnen worden geklikt, staan

vandaag in de stalling. Zodra het glad dreigt te worden, rukken deze twintig eenheden uit om de 600 kilometer aan provinciale wegen van Noord-Holland met pekewater te besproeien.

“In een vieze winter, zoals wij een strenge winter noemen, rukken de wagens zeker wel 32 keer uit”, weet Hillebrand Breuker, projectleider van de sector groen van de provincie Noord-Holland. In een gemiddelde winter strooit de provincie zo'n 4500 ton strooizout op de wegen en fietspaden. Dat zout is slecht voor bloemen en planten die langs de weg groeien. Ook belandt het in het grondwater. Breuker: “Pas in het najaar is het zout door de neerslag uit de bodem gespoeld. En dan is het alweer bijna tijd voor de strooiwagens om opnieuw uit te rukken.”

Als het aan Breuker ligt, maakt de provincie daarom over vijf jaar gebruik van een groen alternatief: sap uit bermgras. Een alternatief dat ruim voorhanden is, want 3 procent van Nederland bestaat uit bermen. “Sommige bermen zijn echt prachtig”, vindt Breuker. “Waar groeien in Nederland buiten natuurgebieden nog orchideeën en gele ratelaars? In de bermen. Samen met de steden zijn dit de groene oases van Nederland geworden. Insecten als bijen en vlinders vinden hier tegenwoordig hun nectar, en steeds minder op het platteland.”

Om de bermen aantrekkelijk te maken voor bloemen en kruiden moet het gras dat er groeit een of twee keer per jaar gemaaid en afgevoerd worden. Dat beheer kost veel geld, maar nu de provincie Noord-Holland werk wil maken van de circulaire economie wordt gras ineens als potentiële grondstof en inkomstenbron gezien. “Aanvankelijk wilden we de vezels gaan gebruiken om er papier en isolatiemateriaal van te maken”, vertelt Breuker. Dus werd het gemaaid gras geperst.

Uit nieuwsgierigheid proefde Breuker met zijn vinger wat van het sap dat daarbij vrijkomt. “Ik heb de landbouwhogeschool gedaan en ben gewend om aan graskuilen te ruiken en te voelen, dus ik was nu ook wel benieuwd naar de smaak van grassap.”

Het proefde ziltig en dus ging hij uitzoeken hoeveel mineralen er in gras zitten. “Naast natrium bleken er ook calcium, magnesium, zwavel en vrij veel kalium in te zitten. Al deze mineralen hebben een vriespuntverlagende werking, dus dacht ik, misschien kunnen we er iets mee om de gladheid te bestrijden.” Het leek hem een beter alternatief voor zout dan het bieten- en melassesap, waar onder andere in Canada mee wordt geëxperimenteerd. “Dat zijn sappen die in de voedselketen horen.

Gras bevat mineralen met een vriespuntverlagende werking. FOTO'S DION VORRINK